

Raluca-Maria Trifa, *Arhitectura industrială istorică. Posibilități de recuperare sustenabilă. Cazul Timișoara* (București: Editura ACS, 2023), 440 p.

Cartea *Arhitectura industrială istorică. Posibilități de recuperare sustenabilă. Cazul Timișoara*, scrisă de arh. Raluca-Maria Trifa, apărută la editura ACS în 2023 și prefăcută de prof. dr. arh. Rodica Crișan, este alcătuită din cinci capitole urmate de concluzii și anexe.

Volumul pleacă de la teza de doctorat a autoarei, care a fost finalizată în 2015, și de la o problemă actuală a societății românești – neglijarea unei bune părți a patrimoniului industrial. În ultimii ani, s-au făcut unii pași importanți în direcția conservării și valorificării patrimoniului tehnic și industrial, dar acest capitol este în continuare privit, cel puțin prin ochii publicului larg – după cum scrie și autoarea, ca un patrimoniu inferior, fapt cu consecințe negative („Negarea importanței și a valorilor asociate acestei categorii patrimoniale conduce astfel la distrugerea definitivă a moștenirii industriale”, p. 19).

Autoarea tratează o anumită categorie a patrimoniului industrial, cel urban, aflat sub presiunea dezvoltării imobiliare, dar care prezintă, totodată, și un potențial mai ridicat de reutilizare datorită unui context economic mai matur și a unor comunități cu nevoi funcționale mai diversificate. Din cadrul categoriei, pentru punctul de pornire și pentru o analiză mai aprofundată, a fost selectat orașul Timișoara, capitala Banatului.

Capitolul I, intitulat „Arhitectura industrială din Timișoara în contextual evoluției industriale din Banat”, analizează modul în care programul de arhitectură industrială a avut impact asupra evoluției centrelor urbane din regiune și a fost o componentă a identității locale. Aici sunt trecute în revistă o serie de exemple relevante ale arhitecturii industriale din Banat, în general, și Timișoara.

„Semnificația culturală a arhitecturii industriale” – capitolul II, studiază moștenirea industrială din perspectiva memoriei locului și din cea a comunităților de muncitori care, cândva, au dat viață fabricilor. Aici este locul în care se tratează și despre unele exigențe venite dinspre comunitatea locală în raport cu refuncționalizarea edificiilor industriale.

În cel de-al treilea capitol, „Reinventarea arhitecturii industriale”, autoarea prezintă o serie de exemple de intervenții asupra patrimoniului industrial din România (inclusiv din Timișoara), dar și din lume, cu scopul de a argumenta sustenabilitatea unor proiecte de valorificare. Sunt ridicate probleme legate de modalitățile de gestionare prin conservare, muzeificare și conversie. Totodată, sunt examinați factorii determinanți în alegerea unei viitoare funcțiuni.

Capitolul IV, „De la industrie la cultură”, este cel în care se tratează despre relevanța și potențialul regenerării spațiilor industriale prin cultură. În acest context, sunt urmărite aspectele de ordin simbolic, economic, fizic și social. Aici sunt aduse în discuție și nominalizările la categoria „Capitală culturală” pentru Glasgow, Liverpool, Pécs, Lille, Essen – Ruhr, Mons, Rijeka, dar și cazul Timișoarei ca viitoare capitală europeană a culturii (subcapitolul 4.4).

În „Recuperarea sustenabilă a arhitecturii industriale din Timișoara”, ultimul capitol, autoarea propune o inventariere, o cartare și o analiză a siturilor industriale cu valoare patrimonială din oraș. Cu această ocazie sunt scoase la lumină documente vizuale istorice valoroase – fotografiile din timpul demolărilor sau planșe de arhivă, importante pentru înțelegerea evoluției anumitor situri și ansambluri industriale. Tot în acest capitol este dezvoltată o metodologie de identificare a potențialului de reutilizare a arhitecturii industriale din Timișoara. Aceasta se bazează pe înțelegerea implicațiilor de ordin economic, social, cultural și de mediu.

Partea de concluzii reiterează principalele teme ale lucrării, accentuând și mai mult potențialul de reutilizare a patrimoniului industrial, iar anexele completează volumul cu două astfel de materiale. „Modelul metodologic privind stabilirea potențialului de reutilizare a patrimoniului industrial” (Anexa 1) este realizată cu scopul de a cuantifica criteriile economice (stare fizică, adaptabilitate, accesibilitate etc.), criteriile sociale (nevoi, cerințe comunitate locală, atașament etc.), criteriile culturale (valori artistice, tehnice etc.) și criteriile de protecția mediului. Anexa 2 implementează o analiză metodologică dedicată ansamblului fostului Abator Comunal din Timișoara.

Consider că această carte este o referință importantă pentru domeniul patrimoniului industrial, în general, nu doar pentru cel din Timișoara. Aceasta arată că patrimoniul industrial și arheologia industrială sunt domenii foarte puțin atinse de cercetarea din România; totodată, integrează aspecte metodologice și tratează aspecte obligatorii de luat în considerare în momentul unei analize sau a unei intervenții asupra patrimoniului industrial: localizare, situație actuală, percepție și imagine, memoria comunității, memoria locului, considerente economice, funcționale și de mediu.

În privința studiului de caz, Timișoara, lucrarea scoate în evidență o etapă importantă a modului în care s-a conturat orașul, prin punctarea industriilor reprezentative ale acestui sector. Printr-o simplă analiză a dezvoltării lor putem observa că pe un interval lung, din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și în secolul al XX-lea, orașul s-a dezvoltat mult cu ajutorul industriei, atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere urbanistic și arhitectural. Însă, abia în ultimii douăzeci de ani, unele componente din siturile industriale timișorene au început să fie analizate/avute în vedere pentru valorificare; altele au dispărut lăsând în urmă spații virane a căror modalitate de reutilizare este ori nediscutată, ori discutabilă.

Concluzionez cu faptul că volumul prezentat poate servi cu succes generațiilor viitoare de specialiști care doresc să se implice în cercetarea, protejarea sau valorificarea patrimoniului industrial din Timișoara. Acesta ne ajută să-l înțelegem nu numai din perspectivele lui fizice, materiale, ci și din cel al rolului social și economic avut la nivelul orașului.

GABRIELA DOMOKOS-PAȘCU*

* Conf. dr. habil., arh., Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Universitatea Politehnica Timișoara; e-mail: gabriela.pascu@upt.ro.